Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки

KSE Kyiv School of Economics

Бюджетний барометр – січень 2024

Що вийшло?

1. У січні надходження загального фонду держбюджету становили **116 млрд грн, що на чверть більше, ніж очікувалось**[1]. Як Державній податковій службі (+13,8%), так і Державній митній службі (+30,3%) вдалося перевиконати план податкових надходжень.
2. У січні фактичний дефіцит державного бюджету за загальним фондом був у 3,9 рази менше планового показника через більші доходи та менші видатки у порівнянні з планом.
3. Незважаючи на відсутність значної іноземної допомоги, захищені видатки були проведені вчасно.

Що не вийшло?

Касові видатки у січні виконано на дуже низькому рівні – лише 65,4% від планових показників. У перший місяць року план традиційно не виконується, однак цьогорічний рівень недовиконання (майже 35%) – значно більший, ніж у попередні роки (у січні 2023 року при майже однаковому плановому обсязі видатків фактично було профінансовано на 20 млрд грн більше).

Що далі?

1. 1 лютого 2024 року лідери країн ЄС ухвалили рішення про виділення Україні 50 млрд євро в рамках програми Ukraine Facility. Остаточне рішення, скоріш за все, буде ухвалене 26-29 лютого. Вже у березні Уряд очікує отримати перший транш у розмірі 4,5 млрд євро, а загалом у 2024 році сума, отримана в рамках Ukraine Facility, може становити 18 млрд євро. Однак досі немає чіткого розуміння щодо фінансової допомоги від США. Від цієї країни уряд очікує отримати 10-12 млрд дол прямої бюджетної допомоги. Загалом уряд очікує на допомогу в обсязі 37 млрд дол на 2024 рік – окрім підтримки від ЄС та США, гроші можуть надійти від МВФ - 5,4 млрд дол та 4,5 млрд дол. від Японії.
2. Мінфін розпочав підготовку Бюджетної декларації на 2025-2027 роки – відновлення середньострокового бюджетного планування є найголовнішим завданням Мінфіну на цей рік.

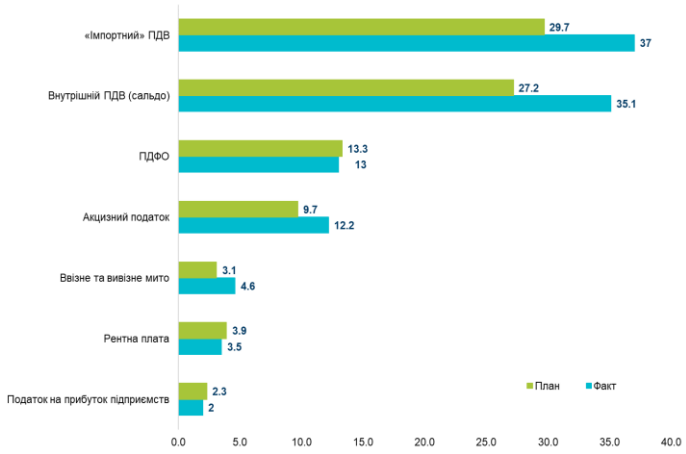
Ключові ризики:

- Невизначеність щодо бюджетної підтримки з боку США ставить під загрозу макрофінансову стабільність країни *(середній ризик)*.
- Нижчі надходження рентної плати через продовження зниження цін на природний газ та нижчий, ніж очікувався, попит на нього *(високий ризик)*.

Деталі:

(1) У січні надходження податків, зборів та обов'язкових платежів до загального фонду державного бюджету становили 116 млрд грн (у січні 2022 - 104,4 млрд грн). Дохідну частину бюджету було перевиконано на 25,5%, зокрема і за рахунок надходження 3,4 млрд грн грантів. При цьому за основними податками планували зібрати 89,2 млрд грн (за загальним фондом), а фактично надійшло на 18,2 млрд грн більше (+20%) (рис. 1).

Рис. 1. Надходження за основними податками до загального фонду державного бюджету у січні 2024 року, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Чисті доходи від внутрішнього ПДВ у січні становили 35,1 млрд грн (за аналогічний період минулого року - 11,8 млрд грн), що на 29% вище від плану. Перевищення планових надходжень може бути пов'язане із більшими, ніж очікувалось, обсягами приватного споживання, а також із дещо нижчим рівнем відшкодування ПДВ. Платникам податків відшкодували ПДВ на 9,8 млрд грн, що майже вдвічі менше, ніж у січні 2022 та 2023 років (рис. 2). Із 12,6 млрд грн ПДВ до відшкодування найбільші суми були заявлені ТОВ "Д.трейдінг" (799,4 млн грн), ТОВ "Кернел-Трейд" (546,7 млн грн) та ТОВ "АДМ Юкрейн" (490,9 млн грн). "Імпортний" ПДВ надійшов в обсязі 37 млрд грн (на 25% більше, ніж планувалось). Це пов'язано з розблокуванням пунктів пропуску на західному кордоні, скороченням часу митного оформлення та сплатою відстрочених митних платежів.

Акциз становив 12,2 млрд грн (у січні минулого року - 5,3 млрд грн), що на 25,8% більше запланованого. Це пов'язане із ввезенням більшої кількості тютюнових виробів, дещо вищих обсягів виробленої електричної енергії та більшій виробленій в Україні лікеро-горілчаній та виноробній продукції. Задля унеможливлення маніпуляцій з марками акцизного податку Комітет ВРУ з питань фінансів, податкової та митної політики ухвалив рішення рекомендувати ДПС вилучати з обігу акцизні марки старого зразка, а також промарковану ними підакцизну продукцію. Однак, Європейська бізнес асоціація та Американська торговельна палата занепокоєні можливим ухваленням такого рішення через відсутність технічної можливості перемаркування підакцизної продукції.

У січні до бюджету надійшло 4,6 млрд грн ввізного та вивізного мита (у січні 2022 року 2 млрд грн), що на 48,4% вище від місячного плану. Перевиконати план із цих надходжень вдалося через розблокування пунктів пропуску на західному кордоні, перевезення товарів, що знаходилися у заблокованих фурах, Укрзалізницею, а також ліквідації податкового боргу за митними платежами (мито та імпортний ПДВ) станом на 1 січня 2024 року (у 2023 році середньомісячний обсяг такого боргу становив 674,2 млн грн).

[1] Усі планові показники у бюджетному барометрі враховано згідно з розписом Держбюджету-2024 станом на 1 лютого 2024 року

У січні було суттєве недовиконання планових показників надходжень від окремих податків:

1. На 13% не досягнуто планових надходжень із податку на прибуток підприємств (надійшло 2 млрд грн, що значно більше, ніж за аналогічні періоди минулих років: у 2021 і 2022 роках надходження в січні становили 1 млрд грн, а у січні 2022 року - 1,2 млрд грн), що може бути пов'язано з тим, що у планові показники за цим податком спираються на оптимістичний прогноз на січень;
2. Недовиконання плану з рентної плати за користування надрами (-10,3%), що передусім пов'язано з продовженням зниження фактичної ціни реалізації природного газу - з 14,4 тис. грн за 1 тис. м^3 у листопаді 2023 року до 13,6 тис. грн у грудні 2023 року. Всього у січні 2024 року надійшло рентної плати 3,5 млрд грн, тоді як у січні 2023 року - 5,6 млрд грн.
3. Незначне недовиконання ПДФО: зібрано 13 млрд грн (у січні минулого року - 11,3 млрд грн), що на 2,3% нижче плану. Це може бути пов'язано із виплатою нижчих зарплат у державному секторі у зв'язку із запровадженням нової системи оплати праці на основі класифікації посад (невиплата премій).

(2) У січні до державного бюджету надійшов грант у розмірі 89,8 млн дол США (3,4 млрд грн) від Японії в рамках проекту Світового Банку "Екстрений проект надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України" (ARISE). Ці кошти (разом з позиковою частиною) мали особливе значення для забезпечення макрофінансової стабільності у період очікування на підтримку від традиційних партнерів – ЄС та США.

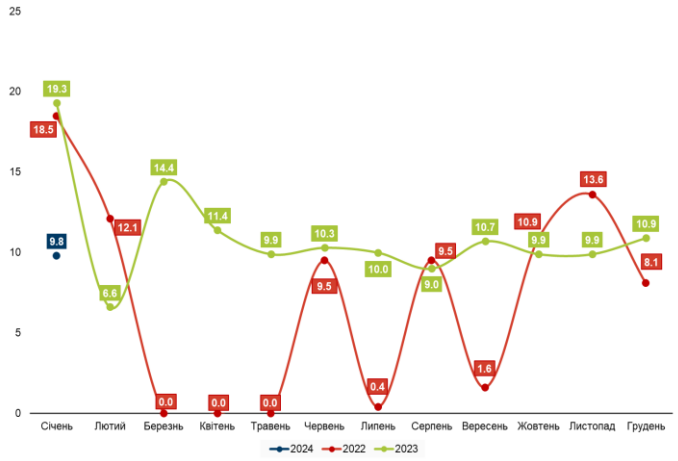
(3) У січні касові видатки загального фонду державного бюджету становили 145,9 млрд грн (у січні 2022 року - 194,1 млрд грн), або 65,4% від розпису звітного періоду, що значно нижче навіть традиційно невисокого рівня виконання плану у перший місяць року (рис. 3). Видатки загального фонду держбюджету у січні планувалися на трохи нижчому за середньорічний рівень – 223,1 млрд грн, що властиво для першого місяця року.

(4) Фактичний дефіцит державного бюджету у січні становив 14,9 млрд грн. За загальним фондом він дорівнював 33,3 млрд грн, що **майже вчетверо менше** від планового показника. Такий показник передусім пов'язаний з суттєвим невиконанням планових показників за видатками (витрачено 149,5 млрд грн або лише 64,5% від розпису), перевиконанням плану за доходами (113,8% або на 7,3 млрд грн більше від плану за платежами, що регулюються ДПС, і 130,3% або +11,0 млрд грн - митницею, а також отриманню грантової допомоги від Японії в розмірі 3,4 млрд грн).

(5) У січні до державного бюджету надійшло 300 млн дол США або 11,3 млрд грн пільгових позик від Японії в рамках проекту "Інвестиції у соціальний захист задля підвищення охоплення, стійкості та ефективності" (INSPIRE), який реалізується Світовим Банком.

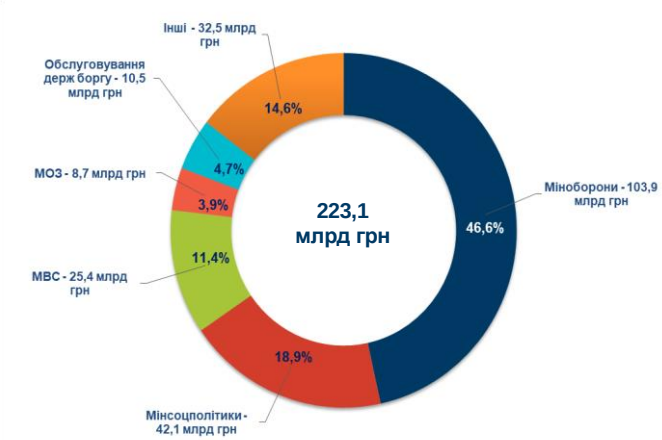
(6) Окрім зовнішнього фінансування, у січні Мінфін залучив **32 млрд грн** від розміщення ОВДП, з яких 3,5 млрд грн або 10,9% – за бенчмарк облігаціями. При цьому 19,3 млрд грн (250 млн дол США та 235 млн євро) було залучено від розміщення облігацій номінованих в іноземній валюті, що становить **60,3%** від обсягу всіх залучених від ОВДП у січні коштів. Як зазначають у Міністерстві фінансів України, коштів, залучених в результаті розміщення ОВДП у січні 2024 року, повністю вистачило для здійснення платежів з погашення ОВДП. Зокрема запозичення на внутрішньому борговому ринку за січень 2024 рік на **19,3 млрд грн** перевищували виплати за ОВДП.

Рис. 2. Бюджетне відшкодування ПДВ у 2022-2024 роках, млрд грн

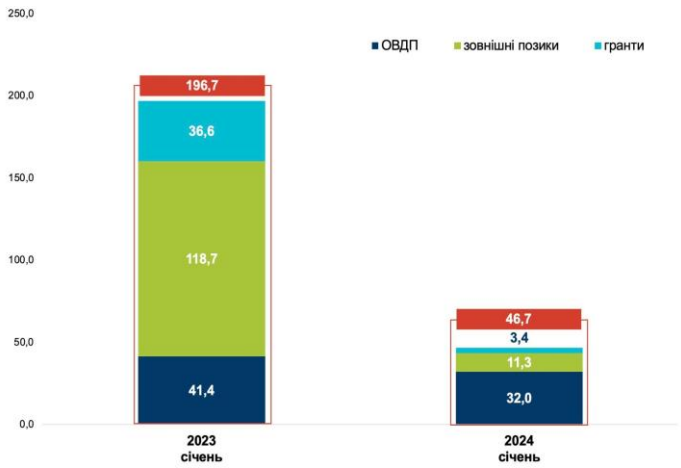
Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 3. Плановий розподіл видатків бюджету у січні 2024 року

Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 4. Фінансування бюджету у січні 2023 і 2024 років, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

(7) Загалом у січні 2024 року до України надійшло 46,7 млрд грн позик і грантів. Це значно менше, ніж у січні 2023 року, -- 196,7 млрд грн. Це пов'язано із затримкою ухвалення остаточних рішень про виділення допомоги Україні Європейським Союзом та Сполученими Штатами Америки. Україна чекає на остаточне ухвалення програми фінансування від ЄС - Ukraine Facility терміном на 4 роки загальним обсягом 50 млрд євро. Перший транш за цією програмою у розмірі 4,5 млрд євро очікується вже у березні.

Складнішою виглядає ситуація із допомогою від США. 13 лютого Сенат підтримав рішення про допомогу, проте голосування у Палаті представників ще немає. У США досі точаться дискусії навколо ухвалення рішення про виділення прямої бюджетної допомоги Україні, очікуваний розмір якої становитиме майже 8 млрд дол. протягом 2024 року.

(8) Загалом у січні запозичено на **16,3 млрд грн більше, ніж витрачено на погашення та обслуговування державного боргу.** У січні 2023 року сума перевищення становила **146,7 млрд грн**. Загалом чисті запозичення у січні 2024 року були **у 9 разів меншими,** ніж за аналогічний місяць 2023 року. Водночас у січні 2024 року на погашення та обслуговування боргу витрачено **27 млрд грн**, левову частку яких було спрямовано на внутрішній борг – **83,8%** від усіх коштів, спрямованих на ці потреби, або 22,6 млрд грн.

(9) Доходи місцевих бюджетів у січні становили 30,9 млрд грн, що на 6,5% менше, ніж в аналогічному періоді минулого року, через перенаправлення ПДФО з грошового утримання військових до державного бюджету. Загалом від ПДФО надійшло 15,9 млрд грн (на 24,1% нижче показника за січень 2023 року). Також на місцях отримано 7,5 млрд грн єдиного податку, 2,6 млрд грн плати за землю, 2,3 млрд акцизного податку.

(10) Сукупні надходження від ЄСВ становили 34,2 млрд грн, що на 1,8 млрд грн або 5,8% більше, ніж у січні 2023 року (рис. 6). Збільшення надходжень від ЄСВ пов'язане зі зростанням мінімальної заробітної плати на 6% з січня 2024 року -- до 7100 грн.

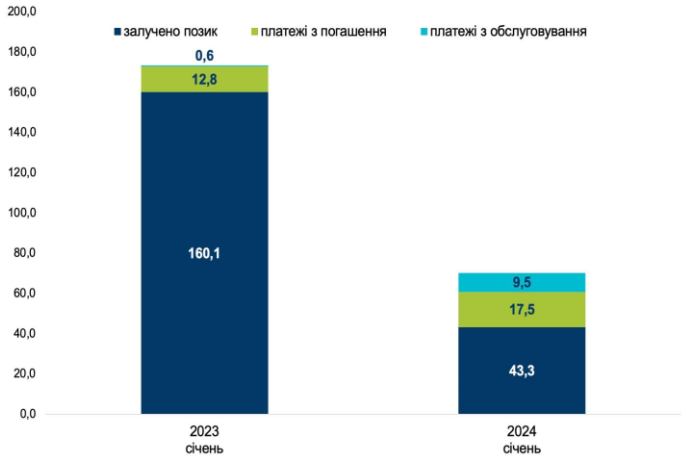
(11) Доходи Пенсійного фонду в січні 2024 року збільшилися на 2,6% або на 1,5 млрд грн у порівнянні з аналогічним періодом минулого року -- до 59,5 млрд грн (рис. 6). Зростання доходів відбулося за рахунок збільшення власних надходжень ПФУ, зокрема ЄСВ розподіленого до ПФУ на фінансування пенсій та виплати з соціального страхування. З держбюджету до Фонду на фінансування пенсійних та інших пов'язаних виплат спрямовано 18,9 млрд грн (на 1,8 млрд грн менше, ніж у січні 2023 року), та ще 4,7 млрд грн на виплати субсидій та оплату пільг на житлово-комунальні послуги (+0,8 млрд грн у порівнянні з січнем 2023 року), а з власних надходжень 2,4 млрд грн на виплати з соціального страхування (+0,5 млрд грн у порівнянні з січнем 2023 року).

Загальні видатки ПФУ становили 65,5 млрд грн, що більше минулорічних на 8,9 млрд грн або 15,7%. На фінансування пенсій спрямовано 57,8 млрд грн, що на 7,4 млрд грн або на 14,7% більше, ніж в аналогічному періоді минулого року. Збільшення видатків на пенсійні виплати відбулося через проведену минулого року індексацію пенсій. Крім того, з 1 січня 2024 року виросли розміри мінімальної та максимальної пенсії через збільшення розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, на 12,8%. Сьогодні мінімальна пенсія складає 2361 грн, а максимальна - 23610 грн.

(12) У січні 2024 року Уряд схвалив бюджет Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2024 рік (бюджет Пенсійного фонду ще не затвердили). Доходи Фонду на 2024 рік складають 28,6 млрд грн (разом із залишком 11,9 млрд грн), що на 56,4% або 10,3 млрд грн більше, ніж у бюджеті 2023 року (рис. 7). Залишок коштів утворився за рахунок додаткових надходжень від ЄСВ через вищі виплати грошового забезпечення військових. Із цих коштів 10 млрд грн мають перерахувати до спеціального фонду держбюджету (стаття 37 Закону України "Про Державний бюджет України на 2024 рік"). Ці кошти будуть використані для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, на стимулювання створення індустріальних парків, на підтримку значних інвестиційних проектів, на розмінування сільськогосподарських земель, на підтримку внутрішнього попиту на вітчизняні товари та послуги (пп. 16-20 статті 14 Закону України "Про Державний бюджет України на 2024 рік").

Видатки Фонду за планом виростуть на 9,2% або на 1,6 млрд грн і досягнуть 18,6 млрд грн. Це зумовлено збільшенням фінансування програм мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу на 1,4 млрд грн.

Рис. 5. Обсяг запозичень, погашення та обслуговування державного боргу України у січні 2024 року, млрд грн

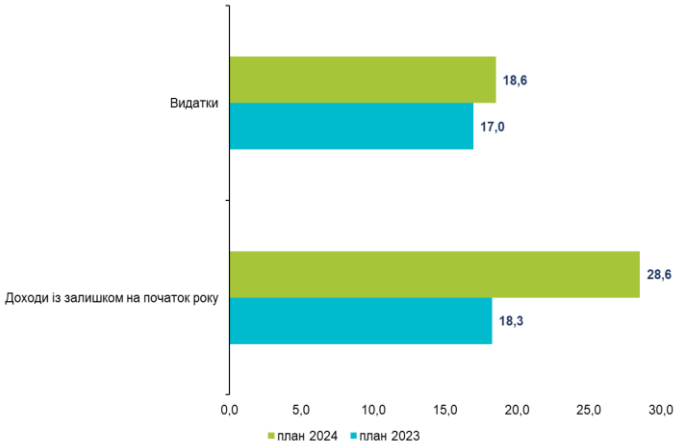
Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 6. Доходи та видатки Пенсійного фонду, сукупні надходження від ЄСВ за січень 2023-2024 років, млрд грн

Джерело: Пенсійний фонд України, Міністерство фінансів України

Рис. 7. Порівняння бюджетів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2023-2024 роки, млрд грн

Джерело: Постанова КМУ № 85 від 31 січня 2023 р. «Про затвердження бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2023 рік»; Постанова КМУ № 98 від 30 січня 2024 р. «Про затвердження бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2024 рік»

Таблиця 1. План та факт виконання державного бюджету (за загальним фондом) у січні 2024 року, млрд грн

Показник	Січень	
	План	Факт
Доходи, в т.ч.	***92,4***	***116,0***
ПДФО	*13,3*	*13,0*
Податок на прибуток	2,3	2,0
Рентна плата за користування надрами	3,9	3,5
Акцизний податок	9,7	12,2
«Внутрішній» ПДВ (сальдо)	27,2	35,1
«Імпортний» ПДВ	29,7	37,0
Ввізне і вивізне мито	3,1	4,6
Видатки	***223,1***	***145,9***
Дефіцит (-) / профіцит (+)*	***-130,4***	***-33,3***
Джерела фінансування дефіциту		
Чисті запозичення	106,5	25,8
Запозичення	*125,0*	*43,3*
Погашення	*-18,5*	*-17,5*

* розмір дефіциту не дорівнює арифметичній різниці між доходами та видатками, оскільки на розмір дефіциту додатково впливає обсяг надання кредитів з державного бюджету, та їх повернення
** приблизне значення, оскільки офіційні детальні дані будуть доступні згодом
Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

Таблиця 2. Основні показники фінансування державного бюджету, млрд грн

Показники	Січень
Всього надійшло млрд грн, у тому числі:	43,3
у % до плану (за весь період)	*34,6*
Від розміщення ОВДП, млрд грн, у тому числі:	32,0
у гривнях, млрд грн	*12,7*
у іноземній валюті у перерахунку в млрд грн (млн дол. США+ млн євро)	*₴ 19,3 ($250+€235)*
Із зовнішніх джерел, млрд грн	11,3
Платежі з погашення державного боргу, млрд грн	17,5
у % до плану за весь період	*94,6*
Платежі з обслуговування, млрд грн	9,5
у % до плану за весь період	*90,5*

Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

Таблиця 3. Зовнішні джерела залучення фінансових ресурсів* за січень 2024 року

Джерела	Обсяг, млрд грн (млн дол. США)
Позика МБРР у межах фінансування проекту «Інвестиції у соціальний захист задля підвищення охоплення, стійкості та ефективності» (INSPIRE)»	₴11,3 ($297,0)

*за винятком грантів
Джерело: Міністерство фінансів України

* * *

Автори:
Юлія Маркуц, Ліна Задорожня, Тарас Маршалок, Інна Студеннікова, Дмитро Андрієнко,
Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки